

***Statenstuk* 2009-380**

Aanvraag erkenning Nedersaksisch onder Deel III van het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden

Voorgestelde behandeling:

- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 20 mei 2009
- provinciale staten op 3 juni 2009
- fatale beslisdatum: 3 juni 2009

Behandeld door mevrouw I.J.A Hilberink, telefoonnummer (0592) 36 56 11,
e-mail i.hilberink@drenthe.nl

Portefeuillehouder: de heer R.W. Munniksma

Inleiding

Met de ondertekening van **Deel II** in 1996 door Nederland van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, heeft ons land zich uitgesproken voor de bescherming van minderheidstalen en regionale talen. Hier valt ook het in onze provincie gesproken Nedersaksisch onder. In **Deel II** wordt uitgegaan van de stelling dat instandhouding van een minderheids- en/of regionale taal bijdraagt aan het in stand houden van (immaterieel) cultureel erfgoed van de regio. De Raad van Europa¹ vindt het waardevol dat de lidstaten zich inspannen om de culturele diversiteit in stand te houden door maatregelen te treffen waardoor streektaalen en talen van minderheden een grotere kans krijgen te overleven. Streektaal is dan ook een onderwerp geworden van overheidszorg. In onze Nedersaksische regio (het deel van Noord- en Oost-Nederland waar Nedersaksisch wordt gesproken omvat de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, de Achterhoek en Veluwe van de provincie Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf (zie bijlage 1, kaart taalgebied Nedersaksisch)) maken wij ons bezorgd over het feit dat er steeds minder mensen streektaal spreken en beoefenen. De globale bescherming onder **Deel II** biedt onvoldoende bescherming om streektaal te borgen in onze samenleving. De emotionele waarde (streektaal als moedertaal), de cultuurhistorische waarde (behoud van (immaterieel) cultureel erfgoed), de teruggang van "native" speakers (vooral bij de jongere generatie) en het bevorderend effect ervan op internationale betrekkingen maken dat wij als geografische regio het noodzakelijk vinden te streven naar erkenning onder **Deel III**.

Erkenning onder Deel III levert behalve een **actieve bescherming** van onze taal, ook op termijn **een betere waarborging** van de continuïteit van de streektaal op, evenals **imago- en statusverbetering, betere toegang tot (Europese) fondsen** en het **uitoefenen van de stimuleringsfunctie** van de betrokken overheden (zie bijlage 2, verschil erkenning onder Deel II en erkenning onder Deel III).

In dit statenvoorstel wordt u voorgesteld het college van gedeputeerde staten de aanvraag tot erkenning van het Nedersaksisch bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (de formele bevoegdheid voor het aanvragen van de Deel III-status berust bij het rijk) te accorderen en gedeputeerde staten na erkenning de uitvoering en uitwerking ervan ter hand te laten nemen.

Advies

1. Instemmen met de aanvraag voor erkenning en de uitvoering en uitwerking ervan door gedeputeerde staten.

Beoogd effect

- Aanvraag tot erkenning gaat uit van actieve bescherming van onze streektaal en draagt bij aan het in stand houden van het cultureel (immaterieel) erfgoed.
- Aanvraag tot erkenning doet recht aan de pluriformiteit en culturele diversiteit in de Nedersaksische regio en levert imago- en statusverbetering van het Nedersaksisch op.
- Aanvraag tot erkenning levert een bijdrage aan de bestaande maatschappelijke behoefte de eigen streektaal te spreken.
- Aanvraag tot erkenning vergroot de toegang tot verschillende (Europese) fondsen.

¹ Raad van Europa is in 1949 opgericht en op dit moment zijn 47 landen lid. De raad heeft onder meer als doelstelling op Europees niveau verdragen te sluiten teneinde het functioneren van de rechtstaat en democratie te bevorderen en rechten van (onder andere culturele) minderheden te garanderen. Hier maakt het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden deel van uit.

- Aanvraag tot erkenning kan een positief effect hebben op samenwerking binnen de (internationale) Nedersaksische regio (in diverse deelstaten van Duitsland en in regio's langs de Oostzee wordt Nedersaksisch gesproken).

Argumenten

1.1. *Al een lange weg afgelegd. Historie van het streven naar erkenning onder Deel III.*

Inzet voor de streektaal heeft in de Nedersaksische regio geleid tot het ineenslaan van bestuurlijke handen (zie bijlage 3, Chronologisch overzicht streven naar erkenning onder Deel III). In het onderzoek van 2003 van D. Vliegthart, "koesteren van een cultureel erfgoed" moest de vraagstelling of de inspanningen voor de streektaal voldoende waren, om erkenning onder Deel III aan te vragen positief beantwoord kon worden. Het daaropvolgend verzoek van de gezamenlijke Nedersaksische overheden in 2006 aan de rijksoverheid, om namens hen bij de Raad van Europa erkenning onder Deel III aan te vragen, werd niet ingewilligd door het rijk. Als reden werd gegeven dat de Nedersaksische overheden onvoldoende draagvlak hadden aangetoond om erkenning gestalte te geven. Het draagvlak zou niet blijken uit het ambitieniveau, de beleidsplannen en de concrete beleidspraktijk. Daarop is een gezamenlijke petitie aangeboden, in september 2006, bijlage vier, aan de vaste Commissie binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties van de Tweede Kamer genaamd "om het behoud van het Nedersaksisch".

Dit heeft tot resultaat gehad dat in juli 2007 bij het rijk een hernieuwde poging tot streven naar erkenning onder Deel III door ons aanhangig werd gemaakt. Hierbij werd vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aangegeven dat in het streven naar erkenning moet worden gekozen voor een decentrale uitvoering. Dit om extra bestuurlijke en administratieve lasten te voorkomen, zoals wijziging van nationale wet- en regelgeving.

Afgesproken werd dat het rijk ging nadenken over zijn rol en de Nedersaksische overheden met een voorstel zouden komen, hoe erkenning onder Deel III decentraal geregeld en uitgevoerd zou kunnen worden met zo weinig mogelijk regel- en lastendruk. Naar aanleiding hiervan zou het rijk erkenning onder Deel III opnieuw in overweging nemen.

1.2. *Erkenning: ja, maar via een lightversie.*

Vanaf 2007 zijn de Nedersaksische overheden aan de slag gegaan werkend vanuit twee uitgangspunten namelijk erkenning van het Nedersaksisch onder Deel III onder de volgende voorwaarden.

1. Geen hogere administratieve lasten in de zin van extra wet- en regelgeving, meer onderzoek, controle en verantwoording
2. Geen hogere uitgaven buiten uitgaven om die een stimulans vormen voor een betere regionale taalbeoefening en taalbeleving.

Deze uitgangspunten impliceren erkenning van het Nedersaksisch onder Deel III via een zogenaamde lightversie². Om de haalbaarheid hiervan te kunnen schatten is aan de Rijksuniversiteit Groningen in het voorjaar van 2008 de onderzoeksopdracht verstrekt de implicaties van erkenning van het Nedersaksisch als Deel III taal in beeld te brengen, werkend vanuit voornoemde uitgangspunten.

² Het Nedersaksisch heeft niet de intentie als derde rijkstaal te boek komen te staan. De Nedersaksische overheden willen ook niet dat erkenning onder Deel III met hogere administratieve lasten en/of hogere uitgaven gepaard gaat.

1.3. *Het rapport van de Rijksuniversiteit te Groningen: aanvraag gelegitimeerd.*

Om in aanmerking te komen voor erkenning moet van de 68 uitwerkten maatregelen opgenomen in het Europees handvest, Deel III, aan ten minste 35 maatregelen worden voldaan die in beleid en wetgeving moeten worden omgezet. De maatregelen verschillen in omvang en verstrekkendheid en hebben betrekking op zeven terreinen: onderwijs, rechterlijke autoriteiten, bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten, media, culturele activiteiten en voorzieningen; economisch en sociale leven en grensoverschrijdende uitwisselingen. In september 2008 is het rapport "Nedersaksisch waar het kan, een pragmatische uitwerking van Deel III handvest voor minderheidstalen ten aanzien van de Nedersaksische streektaalen in Noordoost-Nederland" (bijlage 5) van de Rijksuniversiteit Groningen aan ons ter beschikking gesteld. In dit rapport wordt geschetst welk streektaalbeleid de provincies en gemeentebesturen sinds 1998 hebben gevoerd en met welk pakket **concrete beleidsdoelen** uitwerking kan worden gegeven aan de ambities van Deel III. In het rapport zijn 38 beleidsambities geselecteerd waar wij als geografische regio aan voldoen en die een aanvraag tot erkenning legitiem maken. De lichtversie richt zich verder op drie principes.

1. Continuïteit: bestaand beleid dat heeft bewezen een succes te zijn. Dit moet worden geborgd.
2. Behoeftte: er bestaat in de maatschappij behoefte aan door de lokale overheid geregelde activiteiten en maatregelen ter bevordering en ter bescherming van de streektaal.
3. Doelmatigheid: de verhouding tussen kosten en baten. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties alsook de Nedersaksische overheden hebben de wens uitgesproken de uitwerking van Deel III voor de Nedersaksische regio op een doelmatige wijze vorm te geven. Geen maatregelen waaraan hoge kosten zijn verbonden in financieel en administratief opzicht.

In het rapport van de Rijksuniversiteit Groningen is een juridische toets uitgevoerd met als doel vast te stellen of de concrete ambities eventueel nadere wetgeving op rijksniveau met zich brengen³. De juridische toets maakt tevens inzichtelijk welke maatregelen - gelet op de bedoelingen en formuleringen van de verdragswetgever - feitelijk ter ontwikkeling en uitvoering door de staat Nederland kunnen worden overgelaten aan de provincies en gemeenten die op de uitvoering en naleving van Deel III kunnen worden aangesproken.

In het rapport van de Rijksuniversiteit Groningen zijn 38 concrete beleidsambities geselecteerd die het ons mogelijk maken om erkenning via het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan te vragen. Beleidsambities die enerzijds voortbouwen op bestaand beleid, anderzijds op doelmatige wijze tegemoet komen aan maatschappelijke behoeften, in hun uitvoering aan de decentrale overheden kunnen worden overgelaten en geen wijziging van regelgeving en nadere wetgeving op rijksniveau met zich mee brengen.

1.4. *Deel III is hét middel om de toenemende belangstelling in onze regio voor streektaal en het trots zijn op de streektaal vorm te geven in aanvullende mogelijkheden.*

De aanvraag tot erkenning heeft betrekking op de totale geografische regio. Als geografische regio zullen wij gezamenlijk voldoen aan de door de Rijksuniversiteit Groningen geselecteerde bepalingen uit het handvest. Vanuit de achterliggende gedachte van het Europese Handvest dat vooral recht moet worden gedaan aan pluriformiteit en culturele diversiteit betekent dat maatwerk. Dit is echter niet vrijblijvend.

³ In een aanvullend onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen is de vraag "het conformeren aan de bepalingen van Deel III brengt geen wijzigingen van het procesrecht met zich mee", bevestigend beantwoord door de Raad voor de rechtspraak. Zie bijlage 6.

Het betekent concreet dat vooral daar waar de taal intensief gebruikt wordt de gekozen bepalingen van het handvest van kracht zijn. Het is dan ook geen vereiste dat alle deelnemende overheden individueel aan de geselecteerde bepalingen moeten voldoen. Dit doet ook recht aan de uitgangspunten van het taalbeleid van de regionale overheden dat aangesloten moet worden op de bestaande maatschappelijke behoefte om de taal te spreken. Daarbij geldt dat aansluitend bij deze maatschappelijke behoefte een stimuleringsbeleid wordt gevoerd en dat niet van bovenaf verplichtingen worden opgelegd of afgedwongen. Wij beschouwen afdwingen en voorschrijven als contra-productief en een bedreiging voor het draagvlak voor de regionale taal.

Wij zien het handvest vooral als middel om de toenemende belangstelling en trots op de eigen taal vorm te geven in aanvullende mogelijkheden. (In bijlage 7 wordt een overzicht gegeven van welke van de 38 beleidsambities, geselecteerd door de Rijksuniversiteit Groningen, al dan niet op dit moment in het Nedersaksische verzorgingsgebied gerealiseerd en geëffectueerd zijn.)

1.5. *Erkenning impliceert geen vrijblijvendheid.*

De Nedersaksische overheden hebben afgesproken dat erkenning onder Deel III zoveel mogelijk budgettair neutraal dient te verlopen en decentraal moet worden uitgevoerd. Erkenning onder Deel III op basis van de 38 - door de Rijksuniversiteit Groningen - geselecteerde concrete beleidsambities, zoals beleidsambities die voortbouwen op bestaand beleid, voldoen aan de behoefte van het grote publiek en een gunstig rendement afwerpen, impliceert geen vrijblijvendheid. Met de nadere concretisering van de beleidsambities en beleidsprestaties zal de bestuurlijke verantwoordelijkheid van portefeuillehouder en college evenals de ambtelijke organisatie groter worden. Daarnaast zal het voor statenfracties en raadsfracties beter mogelijk zijn het gevoerde beleid te beoordelen en in uitvoering te toetsen. De beleidsverantwoordelijkheid van het streektaalbeleid zal niet alleen meer een culturele verantwoordelijkheid zijn. Het streektaalbeleid zal een zwaardere collegeverantwoordelijkheid inhouden doordat het zich niet meer alleen richt op het culturele en onderwijsdomein maar verschuift naar de hiervoor genoemde zeven domeinen.

Om de inspanningen in de toekomst te borgen is het wenselijk een toezichhoudend orgaan in het leven te roepen. Dit zogenoemde consultatief orgaan moet zich richten op verbetering van de beleidsprestaties en op beleidsverantwoording⁴. De uitvoering en handhaving van de maatregelen worden onderworpen aan de onpartijdige controle door de Raad van Europa: wij kunnen worden aangesproken op de beleidsprestaties ten gunste van de instandhouding en bevordering van 'ons' Nedersaksisch. Hiermee is handhaving van een positief streektaalbeleid beter gegarandeerd. Om praktisch in te steken ligt het voor de hand één van de streektaalorganisaties hiervoor te benaderen.

1.6. *Betrokkenheid Friesland en Nedersaksisch deel Gelderland.*

De provincie Friesland heeft aangegeven dat zij de aanvraag richting het rijk schriftelijk zal ondersteunen. Provincie Friesland volgt haar gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf die actief participeren in het traject Nedersaksisch. Provincie Gelderland heeft gekozen voor een eigen traject mede ingegeven door de tweetaligheid in de provincie (onder de grote rivieren Frankisch, boven de grote rivieren Nedersaksisch) en zal voor de zomervakantie een besluit nemen over de vorm van commitment.

⁴ Het huidige kabinet voert beleid de taken met betrekking tot streektaalbeleid te decentraliseren. Het ligt dan ook voor de hand dat de Nedersaksische regio zelf het initiatief neemt het consultatief orgaan in het leven te roepen en te financieren.

1.7. *De internationale betekenis van het Nedersaksisch.*

Het Nedersaksisch taalgebruik overstijgt ons geografisch gebied. Het wordt ook gesproken in een deel van Duitsland (bijlage 7, Nederduits taalgebied). Hier werd onlangs het tienjarig jubileum van erkenning onder Deel III gevierd.⁵ Erkenning kan dan ook een positief effect hebben op samenwerking binnen de internationale Nedersaksische regio. Jumelages en samenwerking met Oost-Friesland, Eemsland, Munsterland en Westfalen kunnen geïntensiveerd worden op basis van hetzelfde streven: het erkennen en beschermen van de Nedersaksische/Nederduitse streektaal. Door hier binnen de bestaande internationale samenwerkingsverbanden, zoals Hanze Interregio, Samenwerkingsverband Noord-Nederland, Eems Dollard regio, de Noordoost Europese Agenda voor Noord-Nederland, Eurregio, Interreg IVa en diverse andere samenwerkingsverbanden, aandacht aan te besteden kan de band worden verstevigd.

1.8. *Conclusie: aanvraag indienen.*

Op basis van het rapport van de Rijksuniversiteit Groningen en de ambtelijke inventarisatie (bestaande) beleidsinzet Nedersaksisch streektaal moet worden opgemerkt, dat wij als geografische regio gelegitimeerd zijn een aanvraag voor Deel III bij het rijk in te dienen. Wij tonen aan dat er voldoende draagvlak aanwezig is om erkenning gestalte te geven. Het draagvlak blijkt uit het ambitieniveau, de beleidsplannen en de concrete beleidspraktijk, zoals geschetst in het rapport van de Rijksuniversiteit Groningen en de ambtelijke inventarisatie.

Eventuele valkuilen, in juridisch, bestuurlijk en financieel opzicht, die de erkenning met zich mee brengt, zijn getackeld. Financiële, juridische en bestuurlijke claims zijn niet te verwachten. Geen enkele individuele burger, instelling of wat dies meer kan rechten ontlenen aan de erkenning onder Deel III. Deel III wordt ingezet ter bescherming van een minderheidstaal en niet voor de burgers, instellingen enzovoorts die er mee werken.

Erkenning zal niet gepaard gaan met hogere financiële lasten (uitgezonderd de meerkosten voor het consultatief orgaan) en de bestuurs- en regeldruk. Uit de ambtelijke inventarisatie, bestaande beleidsinzet en het rapport van de Rijksuniversiteit Groningen is gebleken, dat het huidige gevoerde streektaalbeleid een vertaling is van de beleidsambities uit Deel III waardoor de financiële consequenties overzichtelijk zijn (zie bijlage 8, financieel overzicht streektaalbeleid per deelnemende overheid). Hierdoor kan de erkenning budgettair neutraal worden ingezet (uitgezonderd meerkosten voor het verplichte een consultatief orgaan, zie noot 4).

1.9. *Uitwerking en uitvoering na verkrijgen status Deel III door uw staten.*

Als u met dit voorstel de aanvraag richting het rijk accordeert, zullen de bestuurders van de Nedersaksische regio gezamenlijk de aanvraag bij het rijk indienen. Het rijk zal, indien akkoord, de aanvraag indienen bij de Raad van Europa. Via schriftelijke terugkoppeling wordt u op de hoogte gehouden van de stand van zaken en op welke wijze de erkenning haar uitwerking krijgt in onze provincie.

Uitvoering

Tijdsplanning

- Voor 1 juni, afronden gezamenlijke besluitvorming in de colleges van gedeputeerde staten van de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland en in de colleges van burgemeester en wethouders van Ooststellingwerf en Weststellingwerf.

⁵ Zie <http://www.plattnet.de>. In Noordoost-Duitsland spreken ongeveer twee miljoen Duitsers het zogenaamde Nederduits.

- Voor 1 augustus, afronden gezamenlijke besluitvorming in de provinciale staten van Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland en in de raden van burgemeester en wethouders van Ooststellingwerf en Weststellingwerf.
- Na 1 augustus, indienen aanvraag bij het ministerie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Na 1 september, indienen aanvraag rijk bij de Raad voor Europa.
- Na 1 september, (onder voorbehoud van akkoord Raad voor Europa) uitwerking en uitvoering Deel III.

Financiën*

Totale kosten	€	25.000,--
Bijdragen van derden	€	19.150,--
Lasten voor de provincie	€	5.850,--

Begroting

Programmanummer 2	Samenleving met samenhang
Dekking	
Programmanummer 2	Samenleving met samenhang

* Budgettair neutraal, uitgezonderd de kosten voor het verplichte consultatief orgaan, jaarlijks € 25.000,-- naar evenredigheid te verdelen onder de deelnemende overheden: de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland € 5.850,-- per provincie, en gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf € 800,-- per gemeente. (Dekking via aparte begrotingspost.)

Monitoring en evaluatie

1. Interprovinciaal en intergemeentelijk ambtelijk overleg.
2. Interprovinciaal en intergemeentelijk bestuurlijk overleg.
3. Via streektaalorganisaties en vereniging van gemeenten.
4. Via de Raad voor Europa door effectrapportages.

Extern betrokkenen

Provincies Groningen, Overijssel, Gelderland en Friesland.

Gemeenten in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland en gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.

Het culturele veld en de streektaalorganisaties.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De Raad voor Europa en de Rijksuniversiteit te Groningen.

Communicatie

- Na positieve besluitvorming door de staten een persmoment.
- In 2009 voorlichtingsbijeenkomsten het culturele veld, vooral streektaalorganisaties en gemeenten.

Bijlagen

1. Kaart Nedersaksisch taalgebied in Nederland.
2. Verschil erkenning onder Deel II en erkenning onder Deel III.
3. Chronologisch overzicht erkenning Nedersaksisch. Verschil erkenning onder Deel II en erkenning onder Deel III.
4. Petitie om het behoud van het Nedersaksisch.

5. Rapport Rijksuniversiteit Groningen "Nedersaksisch waar het kan, een pragmatische uitwerking van Deel III handvest voor minderheidstalen ten aanzien van de Nedersaksische Streektalen in Noordoost-Nederland".
6. Aanvullend onderzoek rechtspraak Rijksuniversiteit Groningen.
7. (Bestaande) beleidsinzet Nedersaksisch in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.
8. (Bestaande) financiële inzet Nedersaksisch in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.
9. Overzichtskaart Nederduits.

Assen, 24 maart 2009

Kenmerk: 13/5.2/2009003289

Gedeputeerde staten van Drenthe,

mevrouw A. Haarsma, voorzitter

mevrouw J.M. Imhof, secretaris

cvd/coll.

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 maart 2009,
kenmerk 13/5.2/2009003289;

BESLUITEN:

in te stemmen met de aanvraag voor erkenning van het Nedersaksisch onder deel III van het Europees handvest voor regionale talen of talen van minderheden en met de uitvoering en uitwerking ervan door gedeputeerde staten.

Assen, 3 juni 2009

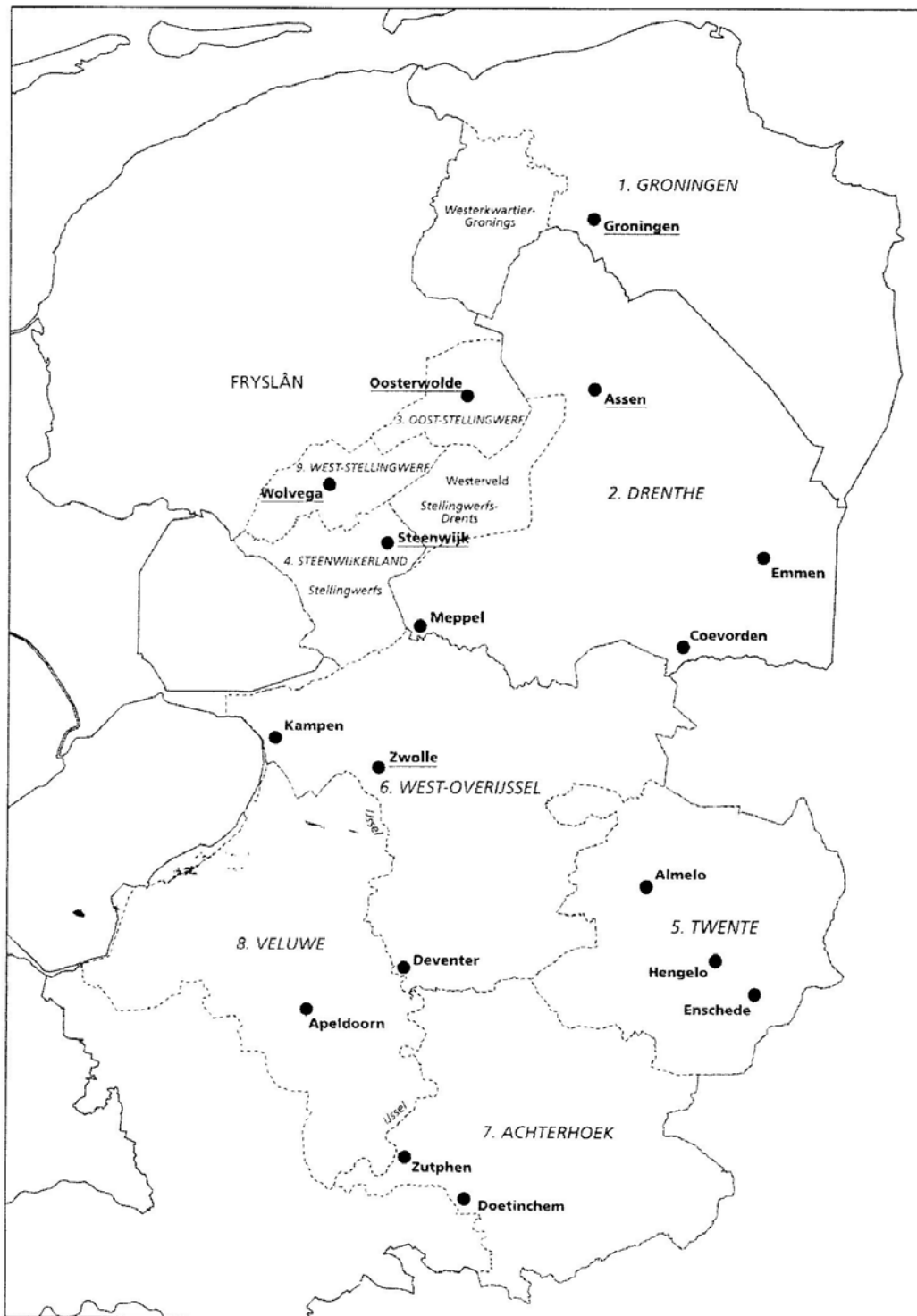
Provinciale staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

cvd/coll.

Kaart Nedersaksisch taalgebied in Nederland

Kaart 1: De gebieden die werden onderscheiden voor de Taaltelling Nedersaksisch: 1. Groningen 2. Drenthe 3. Oost-Stellingwerf 4. Steenwijkerland 5. Twente 6. West-Overijssel 7. Achterhoek 8. Veluwe 9. West-Stellingwerf (ontwerp: afd. Cartografie provincie Fryslân)

VERSCHIL ERKENNING ONDER DEEL II EN ERKENNING ONDER DEEL III

Deel II van het Europees Handvest voor Regionale Talen of Talen van Minderheden kent een globaal karakter. Deel II kent één artikel (artikel 7). De aanhef van artikel 7 spreekt van nagestreefde doelstellingen en beginselen. Artikel 2, eerste lid, van het Handvest bepaalt in samenspraak met artikel 7 dat het nastreven van deze doelstellingen en beginselen verplicht is voor de verdragspartij. Met andere woorden: wil Nederland onder het Handvest bescherming verlenen aan een regionale taal als het Nedersaksisch, dan moet het de beginselen van Deel II nastreven.

Deze doelstellingen en beginselen zijn bijvoorbeeld de erkenning van de streektaal als uiting van culturele rijkdom (artikel 7, eerste lid, sub a), het erkennen van de noodzaak tot vastberaden optreden ter bevordering van de streektaal (sub c), het verschaffen van voorzieningen om de streektaal te leren (sub g) en het bevorderen van studie en onderzoek naar de streektaal (sub h). Verder zijn het streven naar het wegnemen van discriminatie vanwege anderstaligheid (artikel 7, tweede lid), het kweken van begrip tussen taalgroepen (derde lid), het bij het bepalen van het streektaalbeleid rekening houden met de wensen en behoeften van gebruikers (vierde lid) en het overeenkomstig toepassingen van deze beginselen op niet-territoriale talen (vijfde lid) onderdeel van Deel II van het Handvest.

Het mag duidelijk zijn dat deze doelstellingen en beginselen weinig concreet geformuleerd zijn. Daarom kan aangenomen worden, dat wat betreft de verplichtingen van Deel II een ruimere beoordelingsvrijheid aan het bestuur toekomt. Er kan, bijvoorbeeld waar het gaat om het bevorderen van studie en onderzoek, gezien het huidige pakket van maatregelen niet snel geoordeeld worden dat er *geen enkele sprake is van enige bevordering*. Oftewel: van de verantwoordelijke overheden wordt verwacht dat zij een zeker minimum aan bescherming en bevordering in acht nemen, maar de precieze voorwaarden waaraan voldaan moet worden en de wijze waarop de gestelde doelen bereikt moeten worden, kunnen door het bestuur zelf worden ingevuld. De Raad van Europa zal niet snel kunnen concluderen, dat de Nedersaksische overheden tekort schieten bij het handhaven van gemaakte afspraken onder Deel II.

In Deel III van het Handvest is meer concreet geregeld, waaraan de overheid moet voldoen om de aan de afspraken van het Handvest te voldoen. Het mag duidelijk zijn dat het Handvest een zekere geleiding kent: Deel II biedt sprekers van regionale of minderheidstalen een minimumniveau van bescherming; Deel III verplicht de overheid om het enkele aspecten van de taal te borgen en te beschermen. De overheid verplicht zich dus tot het nemen van concrete maatregelen. Daarom zal de Raad van Europa bij zijn visitaties ook indringender kijken naar de inhoud en effectiviteit van de genomen maatregelen. Met andere woorden: er is onder Deel III minder ruimte voor het bestuur om zelf te bepalen hoe aan het afgesproken niveau van bescherming voldaan wordt. Daarmee wordt de taal beter beschermd en geborgd.

Deel III kent als gezegd de meer concrete bepalingen die in dit verslag uitgebreid besproken worden. Dat roept vanzelfsprekend de vraag op, of de erkenning van Deel III niet een "doos van Pandora" opent: kan een burger, als Deel III door de Nederlandse overheid erkend wordt, alle bepalingen die in dit rapport besproken worden, af laten dwingen door een beroep op de rechter? Die vraag moet ontkennend beantwoord worden.

Burgers kunnen in Nederland een beroep doen op bepalingen van verdragen. Daarvoor is, volgens artikel 93 van de Grondwet, kort gezegd van belang dat de bepaling "eenieder kan verbinden". Daarvan is met het Handvest geen sprake. De afspraken in het verdrag gelden tussen de Raad van Europa en het Koninkrijk der Nederlanden. Burgers kunnen geen rechten ontleen aan dergelijke afspraken. Wel is het van belang dat in het internationale recht ook afspraken tussen staten en internationale organisaties bindend zijn: *pacta sunt servanda*, verdragen moeten nagekomen worden. De Raad van Europa zal dus toetsen of de afspraken van Deel III in voldoende mate door Nederland worden nagekomen. Daarmee wordt het Nedersaksisch langs internationale weg beschermd en geborgd.

Chronologisch overzicht erkenning Nedersaksisch

- 24-06-1992 Instelling handvest door de Raad van Europa, op basis van de Permanente Conferentie van Locale en Regionale Besturen; doel: regionale talen en talen van minderheden beschermen/bevorderen; verbod op discriminatie en belemmeringen; steun voor regionale talen gewenst.
- 05-11-1992 Nederland ondertekent het handvest.
- zomer 1995 Leden van de Tweede Kamer (onder andere Kamp, Van Middelkoop) spreken voor de zomer met bestuurders van de lagere overheden. Er komt een afzonderlijke aanvraag van de Stellingwerfse gemeenten, gevolgd door een gezamenlijke aanvraag door Drenthe namens alle lagere overheden. Er wordt om Deel III gevraagd.
- 19-10-1995 Kamerdebat. Staatssecretaris Kohnstamm maakt na kamerbreed pleidooi een omme-zwaai. Het Nedersaksisch zal worden erkend onder Deel II van het handvest. De staatssecretaris zegt zich te realiseren dat er een globale inspanningsverplichting is. Hij zal in verband met de eventuele toepassing van Deel III overleggen met de regiobesturen, en hij zal, net als bij het Fries, de kamer af en toe rapporteren. (Het laatste is, voorzover bekend, niet gebeurd.)
- 29-11-1995 Brief van BiZa aan onder meer Stellingwerfse gemeenten: bevestiging erkenning onder Deel II, nagegaan zal worden of Deel III mogelijk is (ondertekend door A.CH.M. Rijnen namens de minister)
- 06-02-1996 Verzoek BiZa aan regio-overheden om info: welke zijn de inspanningen, hoe hoog zijn de bedragen, wat zijn de ambitieniveaus
- 02-05-1996 Nederland 'deposited its instruments of acceptance'. Daarin is onder meer te vinden de Nederlandse erkenning van het Nedersaksisch als regionale taal in het kader van Deel II van het handvest: 'The Kingdom of the Netherlands further declares that the principles enumerated in Part II of the Charter will be applied to the Lower-Saxon languages used in the Netherlands'.
- mei 1996 Totstandkoming gemeenschappelijk overzichtsrapport van Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en Oost- en West-Stellingwerf: 'Erkenning van het Nedersaksisch in het kader van het Europees Handvest voor streek- en minderheidstalen', fungerend als bijlage bij een nieuwe brief met het verzoek tot erkenning onder Deel III.
- januari 1999 Nederland presenteert naar de Raad van Europa z'n eerste periodieke rapportage.
- 20-04-1999 Noordelijke overheden delen mee dat hun gemeenschappelijke *Cultureel kompas van het Noorden* is verschenen. Groningen, Fryslân, Drenthe en de steden Groningen en Leeuwarden spreken uit: 'Wij verwachten dat de rijksoverheid al het mogelijke zal doen om deze erkenning te bevorderen' (namelijk die onder Deel III van het handvest).

- 02-06-1999 Verzoek van staatssecretaris De Vries aan regio's om een vragenlijst in te vullen, ter voorbereiding van een te plannen overleg met de provincies en gemeenten in Den Haag.
- 09-05-2000 Bestuurlijk overleg van de regionale overheden met staatssecretaris Gijs de Vries. Uit het verslag: De erkenning van het Nedersaksisch heeft een stimulerend effect gehad op het gebruik van de streektaal, aldus de betrokken bestuurders. Toepassing van Deel III van het Handvest op het Nedersaksisch vereist opnieuw instemming van het kabinet. Het kabinet acht het noodzakelijk dat er een duidelijk draagvlak binnen de provincies en gemeenten van het Nedersaksisch taalgebied bestaat, alvorens toepassing van Deel III in overweging te nemen. Het draagvlak moet blijken uit ambitieniveau, beleidsplannen en de concrete beleidspraktijk van de regionale overheden. Dat dient zodanig te zijn dat op basis daarvan 35 leden of letters uit de bepalingen van Deel III onderschreven kunnen worden. De staatssecretaris wijst op de codificerende benadering. De regio's zien liever een modifierende, programmatische benadering. Het beleid is primair de verantwoordelijkheid van de regionale overheden en de bevolking, oordeelt de staatssecretaris. Regionaal beleid zou in overeenstemming moeten worden gebracht met het niveau van Deel III. (N.B. De uitkomsten van het overleg: meer ambitieniveau enz. werden naderhand ervaren als een belemmering, die eigenlijk in strijd is met het handvest. Niettemin vormden ze de voornaamste drijfveer voor het instellen van het Concretiseringsonderzoek, zie hierna.)
- 20-09-01 Rapportage door het Comité van Experts. Die zeggen dat de eerste periodieke rapportage door de Nederlandse rijksoverheid onvoldoende was en dat ze die overheid daarom om aanvullingen hebben gevraagd. Men kon verder werken nadat een voorgelegde lijst met vragen door Nederland was beantwoord. De situatie van onder meer het Nedersaksisch is, zo zegt men kernachtig, bepaald door maatregelen/inspanningen door overheden en organisaties die zich met deze taal bezighouden. De erkenning onder Deel II is de eerste wettelijke benadering ter bescherming. Geconstateerd wordt dat de resolute actie ter bescherming nog niet voldoende is; bovendien, de regionale overheden worden onvoldoende ondersteund door de landelijke overheid. Wat de aanmoediging van het gebruik van het Nedersaksisch betreft zou het Comité willen zien dat de landelijke overheid de regionale overheden aanmoedigt en ondersteunt. Ten onrechte is er geen specifiek wettelijk kader aangenomen ter bescherming en aanmoediging, zo stelt men. Er bestaat geen coherent landelijk beleid. Het Comité van Ministers beveelt de Nederlandse regering aan zich rekenschap te geven van de bevindingen van het Comité van Experts, waarbij het ontwikkelen van een nationaal taalbeleid voor talen onder Deel II als prioriteit wordt genoemd.
- ...-02 Leden van de Tweede Kamer hebben, naar aanleiding van een verzoek van SONT, de minister de vraag om erkenning onder Deel III voorgelegd. De minister biedt geen concrete acties van zijn kant, wel doet hij de suggestie dat de regionale overheden eigen adviesorganen instellen. (Overigens is de instelling van een adviesorgaan 'iets gewoons' juist bij erkenning onder Deel III: dan hoort er namelijk een 'Consultatief Orgaan' te zijn.)
- 05-06-02 Vaststelling beschrijving Concretiseringsonderzoek door regionale overheden: dat onderzoek moeten laten zien dat men voldoende ver is.

- 14-06-02 Provincie Overijssel en andere overheden berichten SONT over het in te stellen Concretiseringsonderzoek Nedersaksisch: 'Dit onderzoek heeft tot doel om aan de hand van de bepalingen uit het Europees Handvest voor Streek- en Minderheidstalen inzichtelijk te maken wat het ambitieniveau is, wat de beleidsplannen zijn en wat de concrete beleidspraktijk van de desbetreffende provincies en gemeenten is en moet zijn. Tevens moet inzichtelijk worden gemaakt hoe de erkenning gerealiseerd kan worden met differentiatie binnen het Nedersaksisch taalgebied in Nederland.'
- 05-11-02 Aanvang Concretiseringsonderzoek. Aangesteld is de bestuurskundige mevr. drs. Daisy Vliegenthart. Zij interviewt alle lagere overheden, de grotere streektaalorganisaties en externe deskundigen.
- 24-01-03 Oplevering *Koesteren van een cultureel erfgoed. Concretiseringsonderzoek naar de erkenning van het Nedersaksisch onder Deel III van het handvest voor regionale talen en talen van minderheden*, Ommen, z.j. [= 2003], door aanbidding/verzending aan de deelnemende regionale overheden.
Uitkomst: Erkenning onder Deel III van het Handvest is mogelijk, er wordt voldaan aan 39 leden van het Handvest. Hoofdambitie is: Het Nedersaksisch is een belangrijk onderdeel van de cultuur in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf, en moet behouden blijven.
- februari 04 Regulier gesprek van SONT en vertegenwoordigers van taalinstututen met het Comité van Experts van de Raad van Europa.
- 15-6-2004 Afspraak van provincies en gemeenten met Minister Remkes; de gemaakte afspraak wordt door de minister geannuleerd. Hij schort het overleg op in verband met verwachte rapportage Raad van Europa (Comité van Experts, Raad van Ministers).
- 26-11-2004 Studiemiddag van SONT: 'Nedersaksisch in beweging'. Uitgenodigd zijn ook regionale bestuurders en politici. Prof. Niebaum (RuG) schetst de relatie Nedersaksisch (in Nederland) - Nederduits. **Dr. R. Goltz van het Instituut voor Nederduitse Spraak in Bremen legt uit hoe in vijf Duitse deelstaten het Nedersaksisch/Nederduits onder Deel III is erkend. Ook daar geldt: de regionale taal staat onder druk van de standaardtaal (en het Engels), bescherming in Europees verband onder Deel III is hoe dan ook nodig.**
- 15-12-2004 Rapport Comité van Experts samen met de aanbeveling Comité van Ministers van de Raad van Europa. Samengevat: waardering voor inzet locale en regionale overheden; het rapport vraagt om coördinatie en versterking van inspanningen in het bijzonder in het onderwijs en vraagt om landelijk beleid. (Men doet geen uitspraak over erkenning onder Deel III; men gaat namelijk alleen in op wat Nederland wel heeft ondertekend (Deel II); dit is meegedeeld door het Comité in z'n eerdere zitting in Den Haag, waar gesproken werd met SONT-vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van de belangrijkste organisaties).
- 5-01-05 SONT richt zich bij brief tot de overheden. SONT rapporteert over een gesprek dat men had met minister Remkes op 08-11-04. De indruk die men eraan overhoudt: Remkes zit op de lijn van voormalig staatssecretaris De Vries (zie hiervoor: 09-05-00). SONT meent bij Remkes een 'positieve grondhouding' bespeurd te hebben.

- 12-07-06 Verzoek Provincie Overijssel om erkenning onder Deel III mede namens de andere overheden; reactie op rapport van experts. Opvatting over versterking inspanningen op het punt van onderwijs; namelijk wel beschikbaar stellen methoden, geen verplichtingen opleggen aan onderwijs.
- 29-8-2005 Antwoord minister Remkes: hij acht overleg met regionale overheden "niet opportuun". Minister wil overleg met ambtgenote van OCW, mede naar aanleiding een aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Remkes zal najaar 2005 initiatief nemen tot overleg. Dit initiatief blijft tot op heden uit.
- 21-11-2005 Rapport *Taaltelling Nedersaksisch* verschenen. Uitkomsten: Nog steeds frequent gebruik en zeker beheersing van Nedersaksisch, maar gebruik en beheersing beter bij oudere dan bij jonge generaties. In het algemeen: meer beheersing dan gebruik. Het gebruik verdient dus gestimuleerd te worden.
- Voorjaar 2006 Regionale overheden nemen initiatief om de Tweede Kamer te informeren. De eerste reden: staatssecretaris De Vries en eerder ook de Tweede Kamer hebben indertijd voortgang en vooruitgang in het vooruitzicht gesteld. Minister Remkes heeft eerder aangegeven dat de regionale overheden bij hem zouden moeten aankloppen. Vervolgens echter houdt hij af. Tweede reden: het handvest zegt (Rapport van uitleg, punt 41) dat een staat kan beslissen een regiotaal buiten de werkingssfeer van Deel III te houden. De redenen moeten echter verenigbaar zijn met geest, doelstellingen en beginselen van het handvest. Dat zijn ze echter niet (zie hiervoor, 09-05-2000, voor de redenen van de regering: ambitieniveau etc.). MAAR: het is niet vol te houden dat het Nederlandse Nedersaksisch niet wordt erkend binnen Deel III en het Nedersaksisch/Nederduits wel in Duitse deelstaten als Nedersaksen en Sleeswijk-Holstein. Je zou nu kunnen zeggen: parlement, het heeft allemaal lang genoeg geduurd. Neem dus ten minste 36 punten aan: codificerend en misschien voor enkele onderdelen voorlopig op de Duitse manier: programmatisch oftewel modifierend. Het is vervolgens voorbehouden aan de Raad van Europa om te controleren of de inspanningen voldoende zijn en om daarover te rapporteren/adviseren aan de landelijke overheid, die vervolgens tot actie moet overgaan.

Petitie om het behoud van het Nedersaksisch

PETITIE AAN DE VASTE COMMISSIE BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKRELATIES VAN DE TWEDE KAMER

26 september 2006

Namens de provincies en gemeenten in het Nedersaksisch taalgebied: de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en de gemeenten Oost- en Weststellingwerf

OM HET BEHOUD VAN HET NEDERSAKSISCH

DE FEITEN

1. Het Nedersaksisch is de moedertaal van velen in het Nedersaksisch taalgebied dat ruim 3 miljoen inwoners beslaat. Er zijn 1,5 miljoen actieve gebruikers. Het is de taal waarin zij hun emoties het beste onder woorden kunnen brengen. De taal bevat vele unieke zegswijzen en uitdrukkingen. Het Nedersaksisch is nationaal en Europees erfgoed waarmee, net als met monumenten, zorgzaam moet worden omgegaan.
2. De positie van het Nedersaksisch staat onder druk. De recente 'Taalstelling Nedersaksisch' wijst uit: het Nedersaksisch wordt bedreigd doordat er minder sprekers zijn, jongere generaties het niet meer spreken, velen die het kunnen spreken doen dat niet onder andere doordat er nog steeds neergekeken wordt op de taal en doordat er nog onterechte scepsis bestaat over tweetaligheid.
3. In 1996 heeft Nederland het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden geratificeerd. Dit betekent dat zij zich verplicht heeft de taal als culturele rijkdom op een actieve wijze te beschermen, ze in stand te houden en te ontwikkelen. In het jaar voorafgaande aan de ratificatie namelijk 1995 is het Nedersaksisch erkend onder Deel II van betreffend Handvest. Dit betreft een eerste formele erkenning. Aangemoedigd door de Kamer wilde de minister in gesprek met de regio's over toepassing van Deel III. Deze is tot nu toe uitgebleven.
4. Gelet op de waarde van de taal voor de bevolking, de waarde van de taal als cultureel erfgoed, de bedreigingen waaraan de taal is blootgesteld is actie noodzakelijk. Die wordt gevraagd in het kader van het Handvest dat de Nederlandse regering heeft ondertekend en dat oproept tot actieve bescherming en behoud van de streektaal. De beste waarborg daartoe is de toepassing van Deel III van het Handvest. Dat is de reden waarom wij die steeds hebben nagestreefd.
5. Het Handvest biedt met de toepassing van Deel III de beste randvoorwaarden tot behoud van de taal.
 - Expliciete en precieze afspraken over middelen en maatregelen, alsmede controle daarvan
 - Versterking van gelijkwaardigheid, acceptatie en imago van de taal.
Een gelijke positie aan het Nedersaksisch/Nederduits in Duitse deelstaten als Nedersaksen, Sleeswijk-Holstein, Bremen en Hamburg, dat al onder de werking van Deel III is gebracht wordt gerealiseerd.
 - Een signaal van overheden aan burgers en maatschappelijke organisaties dat het Nedersaksisch in levend gebruik bewaard moet blijven, dat zorgvuldig en zorgzaam met de taal moet worden omgegaan en dat deze doorgegeven moet worden aan volgende generaties.

6. Toepassing van deel III op het Nedersaksisch kan en moet gerealiseerd worden omdat
 - A. Aan de minimumvoorwaarden van het handvest in ruime mate wordt voldaan, nl. aan 39 bepalingen, het minimum =35 (bevestigd door een bestuurskundig onderzoek in 2003: 'Koesteren van een cultureel erfgoed' D. Vliegenthart)
 - B. Letter en geest van het handvest hiertoe oproepen. Er wordt gevraagd om de culturele rijkdom van de taal *actief* te beschermen.
 - C. De regio reeds veel stappen heeft genomen. De regio besteedt jaarlijks € 1,1 miljoen structureel aan het Nedersaksisch (Daarnaast vele incidentele activiteiten).
7. Wij richten ons tot u als Tweede Kamer omdat het overleg met het ministerie van BZK tot onze spijt stagneert. In de eerste periode na 1995 heeft het ministerie van BZK gevraagd naar het draagvlak, beleidspraktijk en beleidsplannen. Hieraan wordt ruimschoots voldaan. De regio heeft daarop geantwoord met het onderzoek "Koesteren van een cultureel erfgoed", samengevat in de brief van de provincies en gemeenten aan de minister van BZK van 21 juli 2005 (zie 6A en 6C). Daarna is door het Ministerie verwezen naar het rapport van de Raad van Europa dat eind 2004 is verschenen. Dit rapport is echter uitsluitend een formele toetsing van het huidige beleid. Het gaat niet in op de vraag of toepassing van deel III op het Nedersaksisch mogelijk of wenselijk is. Die vraag valt ook buiten het domein van deze rapportage.

Met deze terughoudende opstelling handelt de Rijksoverheid in strijd met de letter en de geest van het Handvest dat oproept tot actieve bescherming van de culturele rijkdom van regionale talen of talen van minderheden. De Rijksoverheid heeft met stellen van eisen aan draagvlak en beleid een eigen nationale voorwaarde toegevoegd aan het Handvest. Hierdoor wordt een onnodige drempel opgeworpen tegen het benutten van deel III waarmee de taal aanzienlijk beter beschermd kan worden. De Rijksoverheid moet een actieve en stimulerende rol op zich nemen.

OPROEP

De achteruitgang van het Nedersaksisch vraagt om extra aandacht en actie. Erfgoed dat uniek is in regionaal, landelijk en Europees verband en dat aansluit bij Noord-Duitsland staat onder druk. De provincies Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland en de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf roepen u dan ook op om te besluiten tot formele toepassing van deel III van het Europese Handvest voor regionale talen of talen van minderheden op het Nedersaksisch. Dit is een bevoegdheid die formeel berust bij de Rijksoverheid. Daarbij gaat het vooral om immateriële aspecten: 1) de erkenning onder Deel III en 2) de instelling van een daarbij behorend Consultatief Orgaan. Gegeven de positie van de taal dringen wij aan op deze twee maatregelen op korte termijn.

Achtergrondinformatie:

- de notitie *Nedersaksisch: taal van de mensen en culturele schat*
- *Chronologisch overzicht Erkenning Nedersaksisch*
- *Totaaloverzicht provinciaal en lokaal beleid ten aanzien van het Nedersaksisch*
- *Verzoek tot erkenning Nedersaksisch onder deel III van het Handvest, 21 juli 2005*
- het boekwerk *Taaltelling Nedersaksisch*

Namens de provincie Groningen

J.C. Gerritsen (gedeputeerde Cultuur provincie Groningen)

Namens de provincie Drenthe

H. Weggemans (gedeputeerde Cultuur provincie Drenthe)

Namens de provincie Overijssel

J.G. Kristen (gedeputeerde Cultuur provincie Overijssel)

Namens de gemeente Weststellingwerf
G. van Klaveren (burgemeester Weststellingwerf)

Namens de gemeente Ooststellingwerf
H. Oosterman (burgemeester Ooststellingwerf)

Rapport Rijksuniversiteit Groningen "Nedersaksisch waar het kan, een pragmatische uitwerking van Deel III handvest voor minderheidstalen t.a.v. de Nedersaksische Streektalen in Noordoost Nederland".

In boekvorm bijgevoegd voor de statenleden.

Deze ligt voor de overigen ter inzage in de leeskamer.

Aanvullend onderzoek rechtspraak RuG

Gebruik Nedersaksisch in de rechtspraak

1. Hoofdstuk 3 van het advies "*Nedersaksisch waar het kan*" is ter consultatie voorgelegd aan de Raad voor de Rechtspraak. Het advies is voorbereid door de heer mr. dr. E Bauw, raadsadviseur bij de afdeling ontwikkeling:

"Het doet de Raad deugd dat hij over het rapport te zijner tijd zal worden geconsulteerd door de staatssecretaris. Eveneens is het te prijzen dat u vooraf wilt bezien of de passages die gevolgen hebben voor de gerechten de initiële instemming van de Rechtspraak kunnen krijgen. Zoals u zult begrijpen, vereist een dergelijke voorconsultatie, wil hij enige betekenis hebben, eveneens een bredere consultatie van de (betrokken) gerechten. Daarbij moeten de implicaties voor de Rechtspraak zo goed mogelijk worden ingeschat. Dit kost uiteraard tijd, zeker in de periode van het jaar waarin wij momenteel zitten. De Raad zal in de tweede helft van januari 2009 een eerste - maar afgestemde - reactie kunnen geven en vervolgens in de latere formele consultatie een standpunt innemen."

Met deze afstemming wordt bedoeld dat contact werd opgenomen met de presidenten van de arrondissementsrechtbanken in het Nedersaksische taalgebied.

2. Uitkomst van deze peiling. De diverse rechtbanken hadden inmiddels op het verzoek van de Raad van de Rechtspraak gereageerd.

De eerste algemene bevinding is dat het - naar het oordeel van de presidenten - zeer zelden voorkomt dat procedierenden, getuigen of gedaagden zich tijdens de zitting bedienen van de streektaal.

De tweede algemene bevinding is dat in die gevallen waar de procedierenden, getuigen of gedaagden zich wel van de streektaal bedienen dit niet op bezwaren stuit. Binnen de bestaande praktijk en regelgeving levert het incidentele gebruik van de streektaal geen problemen op.

De derde algemene bevinding is dat indien het recht van de gedaagde, de getuigen of de procederende partijen om zich tijdens de zitting in het Nedersaksisch uit te drukken nadrukkelijk in regelgeving zou worden vastgelegd dit wellicht aanleiding zal geven tot bepaalde ondoelmatigheden.

Door de presidenten van de rechtbanken in het Nedersaksische taalgebied worden een aantal denkbare, ongewenste neveneffecten van deze juridificering onderscheiden: zo zouden er tolken moeten komen voor de afzonderlijke Nedersaksische streektaalen; zo zouden de zittingen door de inschakeling van tolken langer duren; zo zou wanneer er geen tolk beschikbaar is, de zitting moeten worden aangehouden; zo zou bij hoger beroep ook bij de Raad van State of de Centrale Raad van Beroep het gebruik van de streektaal tijdens de zitting moeten worden gegarandeerd; bovendien zouden aan griffiers en rechters cursussen Nedersaksisch moeten worden aangeboden, zo niet moeten worden voorgeschreven; een en ander zou er toe leiden dat er extra uitgaven moeten worden gedaan, terwijl de Rechtspraak kampt met schaarse middelen en bezig is met een proces van schaalvergroting.

3. Per saldo overheerst het voorlopig oordeel dat de bestaande praktijk tegemoet komt aan de drie eisen die het artikel 9, eerste lid, sub a, onder ii; sub b, onder ii, en sub c, onder ii van het Handvest voor regionale talen stellen. Zonder wijziging van de bestaande regelgeving is het mogelijk dat procederen, getuigen en gedaagden zich tijdens een civiele, een strafrechtelijke of bestuursrechtelijke zaak ten overstaan van de rechter in hun eigen streektaal uiten.
Bij de Rechtspraak bestaat echter wel de vrees dat een meer nadrukkelijke wettelijke borging van deze drie rechten zou kunnen leiden tot extra kosten die niet opwegen tegen het voordeel van betere waarheidsvinding en grotere zorgvuldigheid.
4. Door mij vorenstaande samenvatting aan de heer mr. dr. E. Bauw ter fiatting voorgelegd.

Prof. Dr. M. Herweijer.

(Bestaande) beleidsinzet Nedersaksisch in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.

Bestaand beleid wordt in onderstaand aangegeven met een "B". Nieuw beleid wordt aangegeven met een "N". Nieuw beleid is in beginsel budgettair neutraal, behalve wanneer anders is aangegeven.

Nr.	Artikel Handvest	Verplichting ¹	Gro nin gen	Dre nth e	Ove rijs sel	Gel derl and	Oos t- Stel ling wef	We st- Stel ling wer f
<i>Onderwijs</i>								
1	8;1;a;IV	Aanmoedigen dat in de voorschoolse fase aan de kinderen een deel van het onderwijs in het Nedersaksisch wordt aangeboden wanneer de ouders dat verzoeken en wanneer hun aantal voldoende wordt geacht.	B	B	B			
2	8;1;e;II	Voorzieningen treffen voor het bestuderen van het Nedersaksisch als vak in het universitair en hoger onderwijs.	B	B	B	B		
3	8;1;f;l	In het kader van het volwassenenonderwijs en de permanente educatie cursussen bieden die voornamelijk of geheel in de streektaal worden gegeven.	B	B	B			
4	8;1;g	Regelen dat het onderwijs in de geschiedenis en de cultuur van de regionale minderheid wordt gewaarborgd.	B	B	B	B	B	B
5	8;1;h	Voorzien in een basisscholing en bijspijker cursus voor de docenten in de Nedersaksische streektaal die nodig zijn om het cursusaanbod te waarborgen.	B	B	B		B	B
6	8;1;i	Een toezichthoudend orgaan in het leven roepen dat toezicht houdt op de naleving van de hierboven omschreven ambities ten aanzien van het onderwijs in de streektaal en dat periodiek verslagen opstelt.	B	B	B, N	N		
Voldoet als regio aan deel III								
-								
<i>Rechtspraak</i>								
7	9;1;a;II	In strafrechtelijke procedures waarborgen dat de gedaagde het recht heeft het Nedersaksisch te gebruiken.						
8	9;1;b;II	In civielrechtelijke procedures toestaan dat wanneer een procederende partij persoonlijk voor de rechter moet						

¹ Korthedshalve is in sommige gevallen in dit overzicht een samenvatting van de verplichtingen per artikel opgenomen. Voor de volledige tekst van de bepaling wordt de lezer verwezen naar onderstaande toelichting, naar het rapport "Nedersaksisch waar het kan" en naar het Europees Handvest voor Regionale Talen en Talen van Minderheden. Ook zijn duidelijkheidshalve aanduidingen als "streektaal" of "minderheidstaal" zoveel mogelijk vervangen door "Nedersaksisch".

		verschijnen hij of zij het Nedersaksisch kan gebruiken, zonder daarbij extra kosten te moeten maken.							
9	9;1;c;II	In bestuursrechtelijke procedures toestaan dat wanneer een procederende partij persoonlijk voor de rechter verschijnt hij of zij het Nedersaksisch kan gebruiken, zonder daarbij extra kosten te moeten maken.							
Voldoet als regio aan deel III									
-									
<i>Openbaar bestuur</i>									
X	10;1;a;III	Waarborgen dat gebruikers van het Nedersaksisch hun aanvragen zowel mondeling als schriftelijk kunnen indienen in het Nedersaksisch en daarin ook antwoord ontvangen.	B, N		N	B			
10	10;2;a	Het gebruik van de streektaal binnen de gemeente of provincie aanmoedigen en toestaan.	N	B	N	N	B	B	
11	10;2;b	Aanmoedigen en toestaan dat gebruikers van het Nedersaksisch mondeling dan wel schriftelijk aanvragen in het Nedersaksisch kunnen indienen.	B, N	B	B, N	B			
12	10;2;e	Aanmoedigen dat de regionale autoriteiten (bijvoorbeeld provinciale staten) in debatten tijdens hun vergaderingen het Nedersaksisch gebruiken, zonder daarbij het gebruik van de officiële taal (het Nederlands) uit te sluiten.	B, N	B	N				
13	10;2;f	Aanmoedigen dat de lokale autoriteiten (bijvoorbeeld gemeenteraden) in debatten tijdens hun vergaderingen het Nedersaksisch gebruiken, zonder daarbij het gebruik van de officiële taal (het Nederlands) uit te sluiten.	B, N	B	B, N				
14	10;2;g	Aanmoedigen dat bij het geven van namen aan plaatsen (toponiemen) de traditionele en juiste vormen in het Nedersaksisch worden gebruikt, indien noodzakelijk tezamen met de naam in het Nederlands.		B			B	B	
15	10;3;c	Ten aanzien van openbare diensten toestaan dat gebruikers van het Nedersaksisch bij de administratieve autoriteiten een verzoek kunnen indienen in het Nedersaksisch.	B, N	B	B, N	B	B	B	
16	10;4;b	Teneinde de voorgaande ambities mogelijk te maken worden personeelsleden geworven die het Nedersaksisch beheersen en worden ambtenaren opleidingen aangeboden om zich het Nedersaksisch eigen te maken respectievelijk hun kennis op te frissen.	N	N	N				

Voldoet als regio aan deel III

-								
<i>Media</i>								
17	11;1;a	Voldoende voorzieningen treffen opdat de zendgemachtigden programma's in het Nedersaksisch kunnen aanbieden.	B	B	B	B		
18	11;1;b	Aanmoedigen dat de radiozenders van de bovengenoemde regionale omroepen regelmatig uitzendingen verzorgen in het Nedersaksisch.	B	B	B			
19	11;1;c	Aanmoedigen dat de zendgemachtigden regelmatig tv-programma's aanbieden in het Nedersaksisch.	B	B	B			
20	11;1;d	Aanmoedigen en te vergemakkelijken dat er auditieve en audiovisuele werken in het Nedersaksisch worden geproduceerd en gedistribueerd.	B	B	B		B	B
21	11;1;f	De extra kosten dekken van de media die het Nedersaksisch gebruiken, wanneer de wet voorziet in financiële steun aan de media in het algemeen.	B	B	B			
22	11;1;g	De opleiding van journalisten en andere medewerkers voor media in het Nedersaksisch te ondersteunen.	N	N	N			
23	11;2	De partijen verplichten zich tot het waarborgen van de vrijheid van de rechtstreekse ontvangst van radio- en televisie-uitzendingen uit de buurlanden in een soortgelijke streektaal.	B	N	B	B		
24	11;3	De partijen verplichten zich ertoe te waarborgen dat de belangen van de gebruikers van het Nedersaksisch vertegenwoordigd zijn binnen de overeenkomstig de wet ingestelde organen die verantwoordelijkheid dragen voor de media.	B	N	N			

Voldoet als regio aan deel III

-								
<i>Cultuurbeleid</i>								
25	12;1;a	Aanmoedigen en bevorderen dat uitingen en initiatieven in het Nedersaksisch worden aangeboden en dat deze uitingen ook algemeen toegankelijk zijn.	B	B	B	B	B	B
26	12;1;c	Bevorderen dat door vertaling, nasynchronisatie of ondertiteling in het Nedersaksisch kennis kan worden genomen van in een andere taal geproduceerde werken.	B	B	B			
27	12;1;d	Erop toezien dat de organisaties die verantwoordelijk zijn voor culturele agenda's de kennis en het gebruik van het Nedersaksisch in het programmering integreren.	B	N	B, N			

28	12;1;e	Maatregelen bevorderen om te verzekeren dat de culturele instellingen ook beschikken over personeel dat het Nedersaksisch volledig beheerst.	B, N	N	N			
29	12;1;f	Bevorderen dat vertegenwoordigers van de gebruikers van de Nedersaksische streektaal rechtstreeks deelnemen aan het produceren en programmeren van culturele activiteiten en voorzieningen.	B	B	B	B	B	B
30	12;1;g	De oprichting aanmoedigen van organisaties die verantwoordelijk zijn voor het bewaren en verzamelen van exemplaren van producten die zijn gesteld in het Nedersaksisch.	B	B	B	B	B	B
31	12;1;h	Waar nodig diensten voor vertalingen en terminologisch onderzoek in het leven te roepen en te bekostigen teneinde passende, administratieve, commerciële, economische, sociale, technische en juridische terminologie in het Nedersaksisch te ontwikkelen en in stand te houden.	B	N	B, N	B	B	B
Voldoet als regio aan deel III								
-								
<i>Bedrijfsleven en zorgverlening</i>								
32	13;1;c	Zich verzetten tegen praktijken gericht op ontmoediging van gebruik van het Nedersaksisch in verband met economische en sociale activiteiten.	B	N	B, N	B		
33	13;1;d	Het gebruik van het Nedersaksisch met andere middelen te vergemakkelijken.	B, N	N	N	N		
34	13;2;b	Bevorderen dat in de rechtstreeks onder hun toezicht staande economische en sociale sectoren activiteiten worden georganiseerd ter bevordering van het Nedersaksisch.	B, N	B	N			
35	13;2;c	Waarborgen dat sociale voorzieningen zoals ziekenhuizen, bejaardentehuizen en andere tehuizen de mogelijkheid bieden om personen die het Nedersaksisch gebruiken in de eigen taal te ontvangen en te behandelen.	N	N	N	N		
Voldoet als regio aan deel III								
-								
<i>Internationale uitwisseling</i>								
36	14;a	Streven naar het sluiten van zulke overeenkomsten, op zodanige wijze dat contacten tussen de gebruikers van dezelfde taal in de betrokken Staten op het gebied van cultuur, onderwijs, informatie, beroepsopleiding en permanente educatie worden bevorderd.	B	B	B	B		

37	14;b	Ten behoeve van het Nedersaksisch de samenwerking met name tussen regionale of plaatselijke autoriteiten in wier gebied dezelfde (Nedersaksische) taal wordt gebruikt te vergemakkelijken en/of te bevorderen.	B	B	B	B		
Voldoet als regio aan deel III								

Toelichting op (nieuw) beleid

Een van de uitgangspunten van ons streven naar erkenning onder Deel III is voortbouwen op bestaand beleid, dan wel nieuw beleid waar weinig aanpassingen voor nodig zijn, dat politiek haalbaar is en dat geen of nauwelijks financiële consequenties kent. Bestaand beleid is aangegeven met een "B". De tweede categorie, nieuw beleid aangegeven met een "N", wordt hieronder toegelicht. Daarbij is al in kaart gebracht of, en zo ja welke, financiële consequenties er zijn. Maar belangrijker is dat bij de inventarisatie wordt aangegeven wat nodig is om te voldoen aan deze bepaling. Hiermee wordt enerzijds aangegeven waar de Nedersaksische overheden zich aan committeren, anderzijds wordt aan derden duidelijk gemaakt wat daar van verwacht kan worden.

Onderwijs

- 1.) Artikel 8 lid 1 sub a.iv Hrt²: "*Te begunstigen en/of aan te moedigen dat in de voorschoolse fase aan de kinderen een deel van het onderwijs in het Nedersaksisch wordt aangeboden wanneer de ouders dat verzoeken en wanneer hun aantal voldoende wordt geacht.*".
Leermiddelen (voorschoolse fase) aanbieden, en alleen toepassen als ouders daar om vragen. Deze leermiddelen moeten worden ontwikkeld (bijv. voorleesboeken). Hieraan zijn kosten verbonden, namelijk als het gaat om het ontwikkelen van leermiddelen.
Als dat nog niet het geval is, moeten overheden bereid zijn om daar subsidie voor te verstrekken.

- 6.) Artikel 8 lid 1 sub i Hrt: "*Een toezichthoudend orgaan in het leven te roepen dat toezicht houdt op de naleving van de hierboven omschreven ambities ten aanzien van het onderwijs in de streektaal en dat periodiek verslagen opstelt en deze ook publiceert.*".
Dit is al bestaand beleid. Evaluatie van de mate waarin aan de ambities van Deel II wordt voldaan, gebeurt reeds periodiek. Eens in de drie jaar wordt aan de Raad van Europa hierover gerapporteerd. De oproep om een gemeenschappelijk toezichthoudend orgaan in te stellen is een kleine stap in het verlengde van het bestuurlijk overleg dat zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.

Rechterlijke macht

Zie bijlage 6

Openbaar bestuur

- X.) Artikel 10, lid 1 sub a.iii Hrt: "*Te waarborgen dat gebruikers van een streektaal (...) hun aanvragen zowel mondeling als schriftelijk kunnen indienen in de streektaal en daarin ook een antwoord ontvangen.*".
Dit is grotendeels reeds bestaand beleid, in elk geval bestaande praktijk. De overheid moet

2 Met "Hrt" wordt bedoeld: het Europees Handvest voor Regionale Talen en Talen van Minderheden.

toestaan dat inwoners zich met hun verzoeken, suggesties en klachten ook in de streektaal tot het openbaar bestuur richten en ook in die streektaal mondeling antwoord ontvangen. Dit is in de praktijk het geval in Groningen. Nieuw is dat overheids personeel de mogelijkheid krijgen een cursus streektaal te volgen. Hieraan zijn kosten verbonden.

- 10.)** Artikel 10 lid 2 sub a Hrt: "*Het gebruik van de streektaal binnen de gemeente of provincie aan te moedigen en toe te staan.*".

Dit is nieuw, maar sluit sterk aan bij de bestaande praktijk. Het gaat hier om de bereidheid om in raads- of statengremia bijvoorbeeld één keer per jaar een vergadering of onderwerp in de streektaal te behandelen (en in het Nederlands voor diegenen die de streektaal zelf niet machtig zijn), bijvoorbeeld in het kader van "Meertmoand Dialectmoand". In de Staten van Groningen is eenmaal een onderwerp gemengd in het Gronings en het Nederlands behandeld: het ging hierbij om de oprichting van het Huis van de Groninger Cultuur. Belangrijk is ook de bereidheid van bestuurders om deel of geheel van hun toespraken in het Nedersaksisch te houden. Bijvoorbeeld zoals in Groningen: bij de uitreiking K. ter Laanpries. Daarnaast kan men denken aan de mogelijkheid voor ambtenaren en raads- en statenleden om een cursus streektaal te volgen.

- 11.)** Artikel 10 lid 2 sub b Hrt: "*Aan te moedigen en toe te staan dat gebruikers van de streektaal mondeling dan wel schriftelijk aanvragen in deze streektaal kunnen indienen.*".

Het mondelinge aspect van deze bepaling is reeds behandeld bij X. Schriftelijk komt niet vaak voor en zou in voorkomende gevallen moeten worden toegestaan.

- 12.)** Artikel 10 lid 2 sub e Hrt: "*Aan te moedigen dat de regionale autoriteiten (bijvoorbeeld Provinciale Staten) in debatten tijdens hun vergaderingen de streektaal gebruiken zonder daarbij het gebruik van de officiële taal (het Nederlands) uit te sluiten.*".

- 13.)** Artikel 10 lid 2 sub f Hrt: "*Aan te moedigen dat de lokale autoriteiten (bijvoorbeeld gemeenteraden) in debatten tijdens hun vergaderingen de streektaal gebruiken, zonder daarbij het gebruik van de officiële taal (het Nederlands) uit te sluiten.*".

Bij zowel 12 als 13 gaat het om de bereidheid om in Raden en Staten delen van debatten, bijvoorbeeld in het kader van "Meertmoand Dialectmoand" of bij passende onderwerpen, geheel of gedeeltelijk in de streektaal te laten plaatsvinden. Zie ook hierboven bij 10.

- 14.)** Artikel 10 lid 2 sub g Hrt: "*Aan te moedigen dat bij het geven van namen aan plaatsen (toponiemen) de traditionele en juiste vormen in de streektaal worden gebruikt, indien noodzakelijk tezamen met de naam in de officiële taal.*".

Het gaat hier om het concreet toepassen van de spelling in Nedersaksisch van de oorspronkelijke naam van plaatsen en dergelijke. Schriftelijk is dit geen enkel probleem. Dit artikel roept echter al snel de discussie op of niet moet worden overgegaan tot tweetalige plaats- en straatnaamborden. Op vrijwillige basis is hier geen enkel bezwaar tegen. Het artikel toepassen gaat echter al snel in de richting van een verplichting. Een element van dwang toepassen is strijdig met de vigerende geest van het beleid dat wil stimuleren en uitlokken in plaats van afdwingen.

Daarom is het met nadruk niet de bedoeling dat, zoals bijvoorbeeld in Friesland, elke plaats een tweetalig plaatsnaambord krijgt. Wel kan gedacht worden aan aanwijsborden of naamborden van bijvoorbeeld dorpshuizen of straatnamen in een cultuurhistorische context.

- 15.)** Artikel 10 lid 3 sub c Hrt: "*Ten aanzien van openbare diensten toe te staan dat gebruikers van de streektaal bij de administratieve autoriteiten een verzoek kunnen indienen in de streektaal.*".

Dit sluit aan bij de bestaande praktijk. Zie ook hierboven bij X. Mondelinge en telefonische

meldingen en klachten kunnen in het Nedersaksisch ingediend worden bij het openbaar bestuur.

- 16.)** Artikel 10 lid 4 sub b Hrt: "*Teneinde de voorgaande ambities mogelijk te maken worden personeelsleden aangeworven die de streektaal beheersen en worden aan ambtenaren opleidingen aangeboden zich de streektaal eigen te maken.*".
Bij de werving van ambtenaren van de burgerlijke stand wordt gelet op de beheersing van de streektaal, specifiek bij publieksfuncties wordt dit beschouwd als een pré. Het gaat hier met nadruk niet om alle personeel met een publieksfunctie. Aan ambtenaren worden cursussen streektaal aangeboden.

Media

- 20.)** Artikel 11 lid 1 sub d Hrt: "*Aan te moedigen en te vergemakkelijken dat er auditieve en audiovisuele werken in de streektaal worden geproduceerd en gedistribueerd.*".
Dit is bij alle betrokken overheden bestaand beleid. Het gaat hier bijvoorbeeld om het subsidiëren van CD's in de streektaal.
- 22.)** Artikel 11 lid 1 sub g Hrt: "*De opleiding van journalisten en andere medewerkers voor media in de streektaal te ondersteunen.*".
De provincie- en gemeentebesturen dienen te stimuleren dat er bij de omroep medewerkers op basis van vrijwilligheid gebruik maken van het cursusaanbod in het Nedersaksisch. De kosten van deze cursussen moet provincie of gemeente dragen. In het artikel wordt met "media" de regionale en lokale omroep bedoeld, omdat de overheden hierop invloed kunnen uitoefenen. Bij dagbladen en dergelijke is dat anders, behalve als het gaat om artikelen van de provincie- en gemeentebesturen zelf, bijvoorbeeld grote blokadvertenties met nieuws over het beleid. De overheden kunnen in deze advertenties (gedeeltelijk) onderwerpen in de streektaal aan te bieden.
- 23.)** Artikel 11 lid 2 Hrt: "*De partijen verplichten zich tot het waarborgen van de vrijheid van de rechtstreekse ontvangst van radio- en televisieuitzendingen uit de buurlanden in een soortgelijke streektaal.*".
Dit is bestaand beleid, te denken valt bijvoorbeeld aan de ontvangst van de NDR en WDR. Met de in het artikel genoemde "partijen" die zich verplichten tot het waarborgen hiervan wordt in dit geval de rijksoverheid bedoeld.
- 24.)** Artikel 11 lid 3 Hrt: "*De partijen verplichten zich ertoe te waarborgen dat de belangen van de gebruikers van de streektaal vertegenwoordigd zijn (...) binnen de overeenkomstig de wet ingestelde organen die verantwoordelijkheid dragen voor (...) de media.*".
In Groningen is in de Programmaraad bij RTV Noord een vertegenwoordiger van streektaalorganisaties opgenomen. Dat zou bijvoorbeeld ook bij Drenthe en Overijssel op deze wijze gerealiseerd kunnen worden.

Cultuurbeleid

- 26.)** Artikel 12 lid 1 sub c Hrt: "*Te bevorderen dat door vertaling, nasynchronisatie of ondertiteling in de streektaal kennis kan worden genomen van in een andere taal geproduceerde werken.*".
Hier wordt al aan voldaan, bijvoorbeeld met (kinder)bijbelvertalingen in het Twents en Sallands.
- 27.)** Artikel 12 lid 1 sub d Hrt: "*Er op toe te zien dat de organisaties die verantwoordelijk zijn voor culturele agenda's de kennis en het gebruik van de streektaal in hun programmering integreren.*".

Hier wordt al aan voldaan, in de programmering van bibliotheken en regionale culturele centra komt streektaalaanbod voor.

- 28.)** Artikel 12 lid 1 sub e Hrt: "*Maatregelen te bevorderen om te verzekeren dat de culturele instellingen ook beschikken over personeel dat de streektaal volledig beheerst.*".
Dit is grotendeels al bestaande praktijk. Bij vrijwel alle instellingen, zeker bij instellingen in de regio, werken medewerkers die de streektaal machtig zijn. Het volgen van cursussen gericht op het gebruik van streektaal door medewerkers kan bijvoorbeeld daarnaast worden gestimuleerd.
- 31.)** Artikel 12 lid 1 sub h Hrt: "*Waar nodig diensten voor vertaling en terminologisch onderzoek in het leven te roepen en te bekostigen (...) teneinde passende, administratieve, commerciële, economische, sociale, technische en juridische terminologie in de streektaal te ontwikkelen en in stand te houden.*".
Dit is al bestaand beleid. Dit wordt gedaan door de streektaalinstututen.

Economisch en sociaal leven

- 32.)** Artikel 13 lid 1 sub c Hrt: "*Zich te verzetten tegen praktijken gericht op ontmoediging van gebruik van een streektaal (...) in verband met economische en sociale activiteiten.*".
Dit is grotendeels bestaande praktijk. Op grond van Deel II bestaat reeds de verplichting om op te treden tegen discriminatie op de arbeidsmarkt en toe te zien op overtredingen van het discriminatieverbod. Een andere mogelijkheid is het instellen van een meldpunt voor personen die menen te lijden onder discriminatie: dat kan via bestaande instituten (voor Groningen bijv. Huis van de Groninger Cultuur), of via toezichthoudend orgaan (zie o.a. hierboven bij 6.).
- 33.)** Artikel 13 lid 1 sub d Hrt: "*Het gebruik van het Nedersaksisch met andere middelen te vergemakkelijken.*".
Dit is grotendeels bestaand beleid, bijvoorbeeld door de activiteiten van de diverse streektaalorganisaties. Andere mogelijkheden zijn het cursusaanbod streektaal voor medewerkers overheden en omroepen, en het promoten van de streektaal via informatiepagina's van overheden in dagbladen.
- 34.)** Artikel 13 lid 2 sub b Hrt: "*Te bevorderen dat in de rechtstreeks, onder hun toezicht staande economische en sociale sectoren activiteiten worden georganiseerd ter bevordering van de streektaal.*".
Dit is grotendeels bestaand beleid en ook bestaande praktijk. Bij bibliotheken worden bijvoorbeeld streektaalactiviteiten georganiseerd. Aanvullend kan overwogen worden om streektaalcursussen aan te bieden bij aanbieders van openbaar vervoer en zorginstellingen, gegeven het belang bij publieks- en cliëntcontacten.
- 35.)** Artikel 13 lid 2 sub c Hrt: "*Te waarborgen dat sociale voorzieningen zoals ziekenhuizen, bejaardentehuizen en andere tehuizen de mogelijkheid bieden om personen die een streektaal gebruiken (...) in de eigen taal te ontvangen en te behandelen.*".
Dit is nog geen bestaand beleid maar hier kan worden gedacht aan het aanbieden van cursussen streektaal in de ouderenzorg en het stimuleren van samenwerking van streektaalorganisaties met mbo-opleidingen (opleidingen tot bijvoorbeeld zorgverlenende).

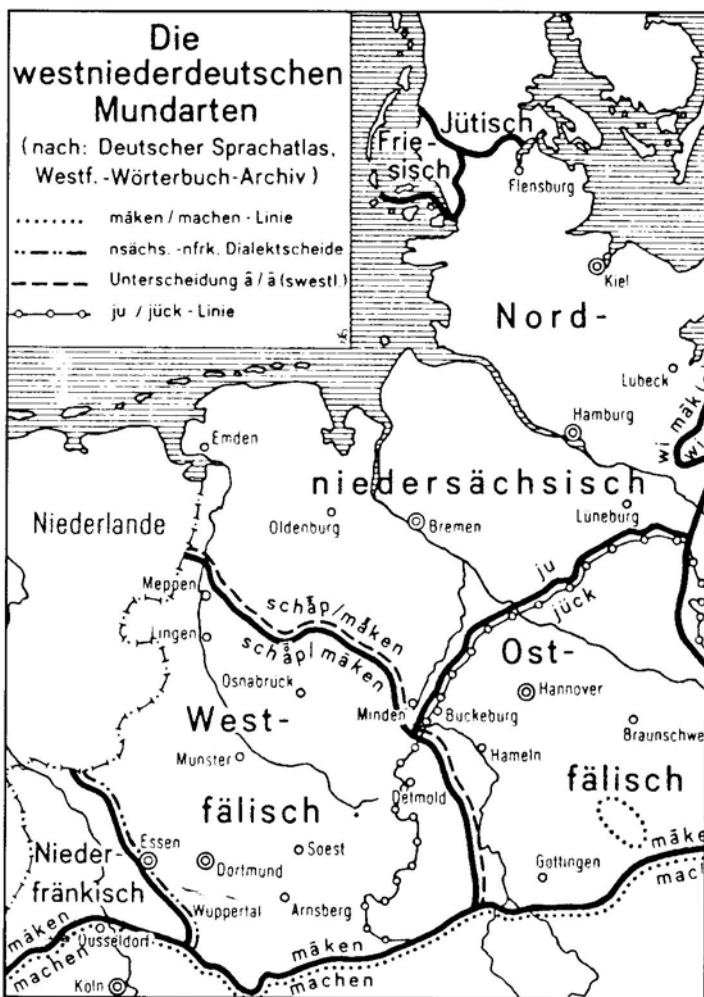
(Bestaande) financiële inzet Nedersaksisch in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en de gemeenten Ooststellingwerf en Weststellingwerf.

<i>Beleid</i>	<i>Budget</i>
Provincie Groningen	
<p><i>Bureau Groninger Taal en Cultuur</i> Het BGTC bestaat uit de leerstoel Gronings en de streektaalfunctionaris. De belangrijkste taak van het BGTC is het vastleggen en beschrijven van de taal en haar geschiedenis, en het verzorgen van onderwijs aan studenten.</p>	€115.770
<p><i>Huis van de Groninger Cultuur</i> Het Huis van de Groninger Cultuur is het centraal aanspreekpunt voor organisaties en instellingen die zich bezighouden met het ontwikkelen van activiteiten op het gebied van de Groninger taal en geschiedenis. Het biedt ondersteuning van inhoudelijke en organisatorische aard. Kerntaken zijn: promotiegerichte informatieverschaffing aan culturele organisaties en instellingen, informatiedienstverlening aan culturele organisaties en instellingen, particulieren en overheden, inhoudelijke, organisatorische, financiële ondersteuning aan culturele organisaties en instellingen, functioneren als platform voor culturele organisaties, (inter)regionaal overleg met culturele organisaties en instellingen en overheden, stimulering, organisatorische opzet en promotie van educatieve projecten ondersteunen en het initiëren en het organiseren van culturele activiteiten en evenementen. Het Huis heeft 2 consultants in dienst (1,5 fte).</p>	€335.730
<p><i>Theatergroep Waark</i> WAARK stelt zich ten doel Groningstalige producties te brengen, op diverse podia verspreid over de provincie. Het gaat om speciaal voor WAARK geschreven kleine en grootschalige producties, onder meer stukken waarin op eigentijdse wijze de geschiedenis van Groningen opnieuw vorm wordt gegeven.</p>	€10.000
<p><i>Stichting Grunneger Toal</i> De Stichting Grunneger Toal stelt zich ten doel de belangstelling voor en de kennis en het gebruik van het Gronings te bevorderen door middel van het uitvoeren van educatieve projecten.</p>	€18.000
Totaal	€479.500
<p><i>Bijzonderheden</i> Incidenteel worden diverse streektaalgerelateerde projectsubsidies verstrekt: zoals bijvoorbeeld voor theater en (pop)muziek.</p>	Wisselt jaarlijks
Provincie Drenthe	
<p><i>Stichting Huus van de Taol</i> Het Huus is het centraal adres voor advies en informatie over en ondersteuning van het Drents, gericht op school en daarbuiten, op cultureel gebied.</p> <p>Het geeft advies en informatie over streektaal en -literatuur aan culturele organisaties en instellingen, particulieren en overheden; het initieert/organiseert culturele activiteiten en evenementen; het geeft organisatorische en/of financiële ondersteuning aan culturele</p>	€410.807 ¹

<p>organisaties en instellingen; het bevordert de samenwerking tussen culturele organisaties en instellingen, het organiseert in samenwerking met andere streektaalorganisaties in het Nedersaksisch taalgebied een (jaarlijkse) culturele ontmoeting tussen sprekers van de verschillende streektaalen in het Nedersaksisch gebied met literatuur, muziek, toneel en streektaalvoorlichting; het bemiddelt tussen het culturele veld en het publiek, onder andere distributie van een actuele streektaalagenda naar regionale media; het stimuleert, organiseert en promoot culturele streektaaleducatieve projecten: het biedt cursussen Drentse taal en streekcultuur voor volwassenen aan, het onderneemt projecten in het kader van erfgoededucatie, het stimuleert opname van streektaal in het educatief programma voor de voorschoolse opvang dat is afgestemd met het Drentse programma leesbevordering, het ontwikkelt en distribueert een folder naar Drentse peuterspeelzalen voor ouders over meertalige opvoeding en de waarde van het Drents daarin. Verder is het uitgeverij voor Drentstalige publicaties, het geeft organisatorische en/of financiële ondersteuning aan Drentse auteurs en stimuleert om in en/of over de streektaal te publiceren. Het Huus draagt bij aan de uitgave van jaarlijks 608 Drentse boeken in/over de streektaal en/of over de streekcultuur en eventuele herdrukken/heruitgaven; de uitgave van het Drents Letterkundig Tijdschrift Roet (4x per jaar tenminste 300 abonnees); de uitgave van een streektaal-nieuwsbrief (4x per jaar/400 abonnees). Tot slot initieert/organiseert het culturele activiteiten en evenementen ter stimulering van het schrijven, praten en lezen in het Drents: een tweejaarlijks streektaalfestival met een gevarieerd programma van Drentstalige muziek, gedichten en toneel; de tweejaarlijkse Drentse Boekenweek; webwinkel Drentstalige producten; de digitale ontsluiting van biografisch en bibliografisch materiaal van Drentstalige auteurs (literatuur en muziek); het ondersteunt het literair café (literatuur en muziek) en organiseert schrijfwedstrijden.</p>	
<p><i>Maandblad Oeze Volk</i> Oeze Volk is een uitgave van het Drentstalig maandblad Oeze Volk (triviale literatuur/lectuur). Doel is het bieden van een laagdrempelig podium voor het schrijven in de Drentse taal, het blad heeft 3.500 abonnees.</p>	
<p>Totaal</p>	<p>€410.807</p>
<p><i>Bijzonderheden</i> <i>Incidenteel budget voor streektaal per jaar.</i></p>	<p>€50.000</p>
<p>Provincie Overijssel</p>	
<p><i>Stichting Twentse Welle</i> Het Van Deinese Instituut bevordert kennis over en zorgt voor het behoud van streekcultuur door het uitvoeren en ondersteunen van onderzoek, het verstrekken van documentatie en door educatieactiviteiten. Bijvoorbeeld door: de streektaalconsulent, cursussen en de streektaalprijs, het bevorderen van streektaal in het basisonderwijs, een televisiespot en het uitgeven van boeken en cd's in streektaal.</p>	<p>€123.000</p>
<p><i>IJsselacademie</i> De IJsselacademie stimuleert, coördineert en publiceert regionaal onderzoek op het gebied van geschiedenis, streektaal, flora en fauna. Bijvoorbeeld door: de streektaalconsulent, de ontwikkeling van onderwijsondersteunende programma's voor basisonderwijs, door cursussen en literaire wedstrijden met betrekking tot regionale taal en cultuur en de streektaaltelefoon antwoord op alle vragen over streektaal.</p>	<p>€136.000</p>
<p><i>Stichting Grensoverschrijdende Streektaalen (GOS)</i> De Stichting GOS werkt aan een grootschalig woordenboek en grammaticaonderzoek, dat zal resulteren in een serie woordenboeken van Overijsselse dialecten.</p>	<p>€25.000</p>

Totaal	€284.000
<i>Bijzonderheden</i> Incidenteel worden diverse streektaal/streekcultuurgerelateerde projectsubsidies in het kader van Actieplan Cultuurbereik of programma Streekcultuur leeft verstrekt: bijvoorbeeld theater, toneel en (pop)muziek in de streektaal.	Wisselt jaarlijks
Provincie Gelderland	
<i>Staring Instituut</i> Het Staring Instituut ondersteunt het Nedersaksisch door middel van een streektaalconsulent en een streektaalwoordenboek voor de Achterhoek.	€31.000
<i>Radboud Universiteit</i> De Radboud Universiteit geeft streektaalwoordenboeken uit voor de Veluwe en Rivierland.	€57.000 ²
Totaal	€88.000
Gemeenten Oost- en Weststellingwerf en Provincie Fryslân	
<i>Stellingwarver Schrieversronte SSR</i> De Schrieversronte is een instituut in de Stellingwerven dat de Stellingwerfse streektaal en streekcultuur onderzoekt en actief bij de mensen onder de aandacht brengt. Het promoot en stimuleert het gebruik en kennis van het Stellingwerfs onder de bevolking. Het vergroot de bewustmaking. Dit gebeurt ondermeer door cursussen, manifestaties en publicaties van boeken en tijdschriften over en in het Stellingwerfs. Het streektaalbeleid van de beide gemeenten om de Stellingwerfse streektaal te stimuleren wordt in feite in de vorm van activiteiten van de Schrieversronte gerealiseerd. De beide gemeenten en de provincie Fryslân subsidiëren de Schrieversronte.	€150.000
<i>Heemkundeonderwijs</i> Als alternatief voor het Friese taalonderwijs wordt op de Stellingwerfse basisscholen het vak Heemkunde gegeven. Het vak Heemkunde bestaat voor een belangrijk deel uit lessen Stellingwerfse streektaal en cultuur. De gemeenten subsidiëren Heemkunde slechts voor wat betreft de talige kant.	€19.000
<i>Literaire Prijzen</i> De beide gemeenten stimuleren de geschreven taal door het instellen van een tweetal literaire prijzen.	€4.000
Totaal	€173.000

Overzichtskaart Nederduits

Kaart 4: De Westnederlandse dialecten (uit: Niebaum 1980: 238)